

Тарасова Т. О.,

д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, аналізу та страхування,

Янчев А. В.,

д. е. н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку,

аудиту та оподаткування,

Харківський державний університет харчування та торгівлі

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

За останніх років Україна намагається створити сприятливе бізнес-середовище для залучення інвестицій та налагодити зростання економіки держави на інноваційний лад. І в цьому процесі повинні бути задіяні усі інституції: з боку пізнавальної (теоретичної) сфери – система вищої освіти; інноваційні інтелектуальні технології; венчурне інвестування. Однією з сучасних тенденцією сталого розвитку економіки можна назвати найкращі практики формування інноваційного клімату університетами-новаторами. Вважаємо, що саме інноваційні бізнес-ідеї, які генеруються обдарованою молоддю, здатні швидко змінити вектор руху національної економіки і суспільства в цілому. Відстежуючи й аналізуючи інновації, можливо спрогнозувати, які галузі стануть найбільш прибутковими і затребуваними в майбутньому.

Трансформація підприємницької ідеї в інноваційний проект можлива за умов перенесення інновацій у ринкове середовище, що дає можливість бізнесу та державі відійти від інерційної траєкторії руху та розбудувати власну модель суцільної модернізації економіки. Такий підхід пов'язаний із запровадженням найпрогресивнішої форми інвестування – венчурної. За даними Європейської асоціації прямого та венчурного інвестування EVCA (European Private Equity & Venture Capital Association) сфера пріоритетів глобального інвестування зосереджується на суспільних технологіях, які забезпечують світовий сталий розвиток. Так, за результатами опитування, 55% європейських респондентів-інвесторів вважають найбільш перспективними інноваційні проекти у галузі енергетики та екології, в той час як 44% американських інвесторів виокремлюють сферу фінансів і страхування. Майже дві третини інвесторів із Китаю вважають найбільш привабливою сектор біотехнологій та охорони здоров'я [1].

Венчурні фонди формують джерела венчурного капіталу за рахунок приватних інвесторів, пенсійних фондів, комерційних та інвестиційних банків,

страхових компаній, нефінансових промислово-торговельних корпорацій, коштів державних програм підтримки бізнесу тощо. Такі інвестори мають «надійний апетит» безпосереднього інвестування у венчурні підприємства, але позбавлені експертних знань і згодні розділити ризиковість інвестиції із організованим венчурним капіталістом. З іншого боку, спрацьовує «феномен снобу», запропонований одним із видатних засновників інституціоналізму минулого століття Торстейном Вебленом, коли венчурні капіталісти обирають венчурних реципієнтів за об'єкти інвестування, які не наважуються фінансувати інші учасники ринку, але які є для них способом своєрідного виділення, позиціонування власного інноваційного феномену. Завдяки цьому ми маємо на слуху світові інноваційні компанії Apple, Google, Tesla Motors, Microsoft, Samsung, Mastercard [2]. Таким чином, функціонування формального інституту венчурного капіталу передбачає наявність прямих економічних відносин між суб'єктами його формування – венчурними інвесторами, фінансовими посередниками управління капіталом – венчурними капіталістами у формі венчурних фондів, бізнес-ангелів, та об'єктів інвестування – реципієнтами (венчурні підприємства). Економічний ефект від такої взаємодії вимірюється зростанням ділової активності та суцільною модернізацією виробництва.

У світі існують надійні оцінки обсягів формального ринку венчурного інвестування. Так за даними KPMG (Klynveld Peat Marwick Goerdeler), яка є професійною аудиторською компанією та входить до складу Big Four, інвестиції в глобальний венчурний капітал (VC) у 2017 році залишаються суттєвими, незважаючи на значне зниження активності. Всесвітній рівень венчурного капіталу скоротився на 24% у порівнянні з аналогічним періодом минулого року. У 2016 році було укладено лише 13652 угоди, у порівнянні з абсолютним показником 2015 року – 17992 угоди. Незважаючи на світове уповільнення інвестиційної діяльності, загальний обсяг венчурного капіталу залишався значним, із загальною вартістю \$ 127,4 млрд. протягом року. Хоча ця сума є нижчою від піку у \$ 140,6 млрд., інвестованої у 2015 році, вона майже вдвічі перевищує загальний обсяг інвестицій у ВК у 2013 році [3]. На думку експертів, перерозподіл часток інвестицій в VC, залучених компаніями в 2016 році, є свідченням поступового виникнення програмного забезпечення в різних галузях, які прагнуть мінімізувати шкідливий вплив на довкілля та перейти на відновлювальні джерела енергопостачання. Також слід зазначити, що, навіть якщо загальний інвестиційний клієнт інвестував протягом останніх декількох років, фармацевтичні та біотехнологічні компанії все ще залучали велику кількість VC, що пояснюється високим попитом на інноваційні методи оздоровлення.

Галузева структура венчурних інвестицій інститутів спільного фінансування (ICI) в Україні, за даними Європейської асоціації інвестиційного бізнесу, навпаки, демонструє зовсім іншу динаміку перерозподілу венчурного капіталу [4]. І якщо порівняти структуру венчурного інвестування у Європі з структурною венчурною мапою України, то спостерігається показова орієнтація на фінансове забезпечення інноваційних підприємств у сфері фінансові послуг, комунікацій, виробництва споживчих товарів та будівництво. Це свідчить про те, що венчурні фонди в Україні створюються під активи одного клієнта (фінансово-промислової групи) для реалізації короткострокових проектів із середнім або низьким ступенем ризику, які дозволяють отримувати високі прибутки, на противагу довгостроковим і високоризиковим інноваційно-технологічним проектам.

Вирівняти існуючу ситуацію на інституціональному рівні можливо завдяки створенню сприятливих умов для генерації бізнес-ідей та перетворення їх на інновації, які можуть бути затребувані інвестиційною спільнотою. Надійним сегментом для такої дифузії інновацій є наука та освіта, які є об'єктами методологічної діяльності, яка спрямована на розбудову інституціональних формальних правил суспільства, й у сфері венчурного інвестування зокрема. За таких обставин університетська наука в Україні здатна примножити інноваційні здобутки, важливі для економіки, оборони, агропромисловості, охорони здоров'я та інших сфер життя країни. У цьому контексті під егідою Міністерства освіти і науки України було представлено каталог «Інноваційні розробки університетів та наукових установ МОН». В контексті цієї назви термін «інноваційна розробка» означає результат виконаної науково-дослідної роботи або самостійних ініціативних досліджень у вигляді новоствореної та (або) вдосконаленої конкурентоспроможної технології, продукції або послуги, що істотно покращує структуру та якість виробництва та (або) соціальної сфери, і яка захищена як об'єкт права інтелектуальної власності або реалізована через ліцензійний договір як ноу-хау [5, с. 11]. Збірник був виданий й містить інформацію про 240 інноваційних науково-технічних розробок 30 університетів. Усі ці розробки відповідають перспективним напрямам української економіки. Вони були відібрані експертною групою з понад 400 пропозицій.

В національному університетському середовищі сформовано урбаністичну інфраструктуру підтримки інноваторів, яка включає бізнес-інкубатори, технопарки, фонди підтримки підприємництва, інформаційно-консультативні установи, бізнес-акселератори та школи стартапів. Вона підтримує життєзабезпечення стартап-проектів на початкових етапах їх існування, включаючи надання робочого місця, початкових інвестицій, технічної

експертизи, послуг з коучингу, менторства і можливість долучитися до екосистеми – згуртованого співтовариства, об'єднаного спільними інтересами. Це дозволяє формувати сприятливе середовище для створення стартапів, які об'єднують різні галузі, закласти фундамент успіху перших компаній, до яких зможуть приєднуватися нові учасники.

Як свідчить дослідження організації інноваційної діяльності в окремих університетах, стартапи регулярно залучають інвестиції від локальних і світових інвесторів. Згідно даних, представлених Українською асоціацією венчурного капіталу та прямих інвестицій (UAIB) в Україні налічується близько 3000 стартапів, в які згодні інвестувати 34 венчурних фонди [6].

Підводячи підсумок, можна відмітити, якщо стартап за форматом найбільш поширений серед ініціативної і заповзятливої молоді, то цілком логічне формувати і розвивати сучасну інфраструктуру управління інноваційною діяльністю у вищих навчальних закладах, яка повинна акумулювати найкращі інноваційні здобутки та сприяти комерціалізації у сфері венчурного інвестування.

Література

1. Веб-сторінка Європейської асоціації венчурного капіталу. Режим доступу: <http://www.evca.eu>
2. The Boston Consulting Group (BCG): TOP-50 innovative companies in the world. Available at: <https://www.bcg.com>
3. Venture Pulse, Q4'16, Global Analysis of Venture Funding, January 12, 2017. Available at: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/01/venture-pulse-q4-2016-report.pdf>
4. Central and Eastern European Private Equity Statistics. (August 2016). Available at: <http://www.investeurope.eu/media/504370/invest-europe-cee-statistics-2015.pdf>
5. Стріха, М., Ільченко М. (2017). Інноваційні розробки університетів і наукових установ МОН України. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України. – 2017. – 278 с.
6. Аналітичний огляд ринку інститутів спільного інвестування в Україні (2017). Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua>